

A PÓTMAGÁNVÁD

THE SUBSTITUTE PRIVATE PROSECUTION

Kohán Ádám* – Nagy Anita**

Absztrakt

Ezen jogi kutatás körében a pótmagánvád történeti fejlődését, valamint a pótmagánvád és a közvád közötti kapcsolatot és szükséges összefüggések feltárását eszközöljük jogi, valamint történeti aspektusok és törvényi rendszerek alapján. A kutatás során többek között ismertetésre kerülnek a pótmagánvádas eljárás elemei és résztvevői.

Kulcsszavak: pótmagánvád, közvád, magánvád, sértett, vádlott

Abstract

As part of this legal research, we explore the historical development of substitute private prosecution, as well as the relationship between substitute private prosecution and public prosecution and the necessary connections based on legal and historical aspects and legal systems. In the course of the research, among other things, the elements of the substitute private prosecution procedure and its participants will be described.

Keywords: substitute private prosecution, public prosecution, private prosecution, victim, defendant

1. Bevezetés

Ezen jogi kutatás körében a pótmagánvád történeti fejlődését, valamint a pótmagánvád és a közvád közötti kapcsolatot és szükséges összefüggések feltárását eszközöljük jogi, valamint történeti aspektusok és törvényi rendszerek alapján.

Először is a pótmagánvád jogintézmény jellegzetességeként és különlegességeként meg kell említenünk, hogy ezen intézmény egészen napjainkig igen nehezen találja meg helyét a büntető eljárásjogunk szabályai és eljárásai között, valamint a jogászok számára is viszonylag új jogintézménynek számít. Mindez annak ellenére, hogy már lassan 2 évtizede került bevezetésre a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvénybe.¹

* Kohán Ádám, negyedéves nappali tagozatos joghallgató, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 007adam7@gmail.com

** Prof. Dr. Nagy Anita, egyetemi tanár, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete, anita.nagy@uni-miskolc.hu.

¹ FEDOR Anett: Amit a pótmagánvádról tudni érdemes – Recenzió Fázsi László: A pótmagánvád a magyar büntető eljárásjogban és a gyakorlatban című monográfiájáról, Büntetőjogi Szemle 2015/1-2., 18.

Természetesen jogtörténeti előzményekre visszautalva a pótmagánvád, mint jogintézmény relevanciájában elmondható, hogy már közel 20 éve a Be. koncepciójáról szóló 2002/1994. (I.17.) számú Kormányhatározattal elfogadták.²

„A sértett általi vádképviselőtek összefoglaló neve a magánvád, amely olyan büntetőeljárás jogintézmény, ahol³ „a magánérdek megsértését a sértett irányításával történő orvoslása követi egy jogilag szabályozott rendben. A magánvád tehát külső, érdektelen szervezet közbejötté nélküli vádképviselő. Az eljárás során csak az adott bűncselekmény folytán érintett személyeknek van ezek megbízásából másoknak és a pártatlan bíróságnak van szerepe.”⁴”

„A magánvádnak két nagy fajtája létezik: az önálló és a járulékos magánvád. Az első csoportba a principális, vagyis a főmagánvád tartozik, míg a másikba a pótmagánvád és a mellékmagánvád.”⁵

Mint ahogyan az az előzőekben kiemelésre került, a pótmagánvád jogintézménye nem igazán találta meg helyét a büntető eljárásjogunk rendszerében, ugyanakkor a jogászi elmélet és gondolkodás széles skáláján sem rendelkezik állandósult hellyel, azon inkább ingadozó jelenségként szerepel.

Mindennek a problémás helyzetnek nem más ad okot, mint a joggyakorlatban történő alkalmazás ritkasága, valamint az ezen jogintézménnyel összefüggésbe hozható jogi szakirodalom hiánya.⁶

2. A közvádat megelőző képviselési formák története

A vádképviselési formák rendkívül hosszú múltra tekintenek vissza. Ezen formák többek között a magánbosszú a magánharc és a vérbosszú voltak, majd a társadalmi fejlődésnek köszönhetően az állam szerepvállalása következtében az érdekérvényesítés és a büntetőigény érvényesítése az állam terhévé vált, mely eredményeként kialakult az ügyészi vádképviselő.

A régmúltba visszatekintve a büntetőeljárás kezdetleges modelljeiben is megjelent azon tényező, miszerint a konfliktusok során az egyént ért sérelem megtorlása, valamint érdekeinek érvényesítése annak képességei és lehetőségei szerint alakult.⁷

Ezen érdekérvényesítés egyik gyakorlatban realizálódó módja nem más volt, mint a magánharc. A magánharc a könnyebb értelmezés elősegítése érdekében tisztázásra szorul. A magánharc két egymással szemben álló fél összecsapása, melynek kimenetelét nem a felsorakoztatott logikus indokok vagy jogi érvek döntötték el, hanem a felekben lakozó nyers erő és annak felhasználásakor kardinális szerepet játszó ügyesség, tehetség alkalmazása.

Továbbá a magánharc mellett nem felejtethjük el a megtorlás egyéb formáit, úgy, mint a vérbosszút és a magánbosszút.

Ezen megtorlási formák a múltban igen kiszámíthatatlan jelenségek voltak, hiszen semmilyen korlát nem határolta ezeket körül, így sem kezdő sem végpontja nem volt az opciók ezen csoportjának, mely lényegében azt jelentette, hogy a végkimenetelnek egyetlen korlátját csakis a sértett habitusa és érzelmi állapota jelentette.

² Uo.

³ KISS Anna: A sértett eljárásjogi helyzetének erősítése, különös tekintettel a pótmagánvád intézményére, Kriminológiai Tanulmányok. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2002, 165.

⁴ KOCZKA Csaba: A sértett vádképviselő múltja, jelenje, jövője, Ügyészségi Értesítő, 1992/1, 33.

⁵ KISS i.m. 165.

⁶ FEDOR i.m. 18.

⁷ NAGY Ferenc: Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntetőjogtudományban, MTA doktori értekezés tézisei, 2016., 2.

Konklúzióként pedig levonható, hogy ezen sértetti habitus lényegében szabad kezett adott a sértett számára az elégtétel vonatkozásában, mely alapján olyan elégtételt vehetett amelyet szeretett volna és olyat amelyet tudott.⁸

Az eszközök és a véghez vitt cselekmények vonatkozásában korábban említett korlátok nélküliség esetében viszonylagos korlátként mégis megemlíthetjük a talio elvét és a compositio intézményét. A következőkben ezen korlátokat tekintjük át és elemezzük bővebben.

2. 1. *A lex talio elv*

A talio vagyis a szemet szemért, fogat fogért-elv alatt azon jogi elvet és követendő előírást kell érteni, mely során az elszenvedett kárért vagy sérülésért a sértettnek az elkövető irányába ugyanazt a sérülést kell okozni, egy kicsit leegyszerűsítve az elkövetőnek ugyan azt a sérülést kell elszenvednie, valamint a sérelemmel megegyező ugyanazt az értéket kell kárpótlásul adnia.⁹

Mindezekből levezethető, hogy a bosszú korlátját csakis az elkövetett cselekmény jelentette. Összességében, mai felfogás alapján ezen jogintézményt nevezhetnénk az arányosság elvének megfelelőjeként. Ám számos tényezőben hiányosságokkal volt tüzdelve ezen elképzelés. Többek között figyelmen kívül hagyta az elkövető személyét, mint az ügy kimenetelére befolyással bíró aspektust. Napjainkban is megfigyelhető ugyan, hogy a kiskorúak, vagy a beszámítási, esetleg cselekvőképességgel nem rendelkező elkövetők más büntetőjogi megítélés alá esnek.

2. 2. *A compositio elv*

„A jogtörténeti fejlődés során a büntetőjog közjogiasodását alapozza meg és készíti elő a compositio, más néven a megváltás elve, amely a tettes által a sértettnek, illetve a közösségnek a bosszú elengedéséért adott vagyoni elégtétellel (váltsággal) egyezik meg.”¹⁰ „Tehát lényegében a sértett lemond a bosszúról egy bizonyos váltságdíjért, vérdíjért, melynek egy része, majd később az egész a törzsfőt, fejedelmet vagy a királyt illeti meg.”¹¹ Mindezek tekintetében kijelenthetjük, hogy a compositio célja a bosszú megváltása volt.

„Ezen, a megváltást célzó jogintézmény az ókori rabszolgatartó államokban alakult ki, majd a korai feudális viszonyok között teljesedett ki.”¹²

„A megváltás a vérbosszú, a talio mellett fokozatosan alakult ki, majd azokkal együtt párhuzamosan létezett, később szűkült, s végül az állami büntetőjogi akarat erősödésével – amikor már tettes és a sértett egyaránt köteles volt elfogadni a felajánlott békés elintézését, mivel a bíróság már segítette és segíthette a védelemért hozzá fordulót – az országok többségében egyre inkább átalakult, kivételessé vált, illetőleg a magánjog körére szűkült.”¹³ A tudomány és jogi gondolkodás fejlődésének köszönhetően, ahogy az államok kezdtek egyre szervezettebbek és modernebbek lenni az állam, mint központi hatalom rájött, hogy a büntetőhatalmat korlátok közé kell szorítani és ezzel egyetemlegesen irányítása alá kell vonnia. Ennek köszönhetően

⁸ NAGY i.m. 5.

⁹ Magyar Katolikus Lexikon: <http://lexikon.katolikus.hu/I/ius%20talionis.html> (Letöltési ideje: 2023. 09. 27.)

¹⁰ GERGI-HORGOS Livia: A közbűnös kialakulásának jogtörténeti áttekintése a ius puniendi állami monopóliummá válása folyamatában, Büntetőjogi Szemle 2014/2., 44.

¹¹ Uo.

¹² Uo.

¹³ BLASKÓ Béla: A büntetőjog előtörténete, eredete, kialakulásfejlődés- történeti vázlata az ókortól a XVIII. század végéig. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 2011, 52.

lényeges változás és reform következett be a büntető eljárásjogban és annak fejlődését eredményező folyamat elemeiben, mely magát a társadalmat és az egyéni gondolkodást is más mederbe terelte.

Ezen forradalmi reformnak köszönhetően a magánbosszút az állami hatalom felszámolta és a sérelmek megtorlásának terhét átvállalta saját magára. Fontos megemlítenünk, hogy mindaddig, amíg az állam által védelmezni kívánt rend sérelmét nem eredményező bűncselekmény nem valósult meg, addig az eljárás megindítása és annak kezdete csakis a sértett által eszközölt vádemelésen múlt. Ahogyan az állam a fejlődés útjára lépett, úgy az egész belső rendszerét és szemléletét átreformálta, melynek fő célja a továbbiakban az önkényben rejlő veszély és visszaélés kizárása volt a büntetőügyeket illetően. Mindezek következményeként a büntetés joga az újkortól már állami monopóliummá vált és ezzel egyetemben a sértett szerepe is mérséklődött.¹⁴

3. A közvád intézményének fejlődése és történeti áttekintése a görög és római jogrendszerek vonatkozásában

Ahhoz, hogy a pótmagánvád intézményét kelőképpen képesek legyünk értelmezni és történeti szempontból is lehetőségünk nyíljon annak elemzésére fontos, hogy először a közvád intézményét vessük alapos vizsgálat alá.

A történelmi fejlődés következményeként kialakult mai értelemben vett közvádloi jogintézmény nagyon hosszú és helyenként igen rögös múltra tekinthet vissza. A közvádloi jogintézmény megjelenése nem csupán a büntetőeljárásjogban eredményezett változást, hanem a magánvádloi intézmény háttérbe szorulását is magával hozta.

Kezdjük vizsgálódásunk kiinduló pontját a közvád kialakulását szükségessé tevő és eredményező aspektusok felleltározásával. Mivel a történelmi fejlődés során, ahogyan az már említésre került a magánvád volt a legmeghatározóbb eszköz az igényérvényesítés vonatkozásában. Ugyanakkor a közvádat életre keltő, azt szükségessé tevő tényezők megjelenését már nem volt képes a magánvád intézménye kielégíteni és azokat megfelelően kezelni. Többek között ez köszönhető a folyamatos fejlődés során létrejött állami szervezetségnek és modernizációnak, melyek elősegítették a bűncselekmények közjogot sértő jellegének előtérbe kerülését és kardinális szerepvállalását. Mindezen ideáknak megfelelően a társadalmi elvárással összhangban kialakult a közvád.

A görög és római jogot szemlélve megemlíthetjük az „*actio popularis*”-t, más néven a népvádat, mely a görög és római jogrendszerekben az általános állampolgári vádjog volt. Ilyképpen ezzel a jogintézménnyel lényegében bárki élhetett, mindaddig amíg az a köz érdekét szolgáltatta.¹⁵

Ennél, az akkoriban újként megjelenő jogintézménynél egy igen mérvadó változásnak lehetünk tanúi, mely lényegében abban rejlik, hogy a bűncselekmények elkövetőivel szemben ugyan úgy a büntetőigény érvényesítésének alapvető esszenciális követelménye az állampolgárok általi érdekérvényesítés megindítása, mely már nem csupán, mint lehetőség jelenik meg, hanem kötelezettségként nehezedik az állampolgárok és ezzel a társadalom tagjainak vállára.¹⁶

Ezen kötelezettségre leginkább utalást a római jogban találhatunk, mely szerint „*minden polgár joga és kötelezettsége volt a „delicta publica”, azaz közbűncselekmény esetén – ha erről tudomást szerzett – közreműködni az állam büntetőigényének érvényesítésében a vádemelés és*

¹⁴ GERGI-HORGOS i.m. 46-47.

¹⁵ GERGI-HORGOS i.m. 45.

¹⁶ Uo.

*vádképviselő útján. Ennek oka, hogy minden polgár az államhatalom részeseként köteles volt eljárni az államot sértő magatartások vonatkozásában.*¹⁷

A mai értelemben vett vádlói pozíciótól lényeges eltérésként mutatkozott meg a társadalmon belüli szelektálás ezen jogosultságot illetően, miszerint csakis a 17. életévét betöltött, és kifogástalan életvitelű polgárokat illette meg, ugyanakkor a népgyűlés előtt a vádlói pozícióban a magasabb hivatalú betöltő polgár lehetett.¹⁸

A magánvád intézménye továbbra is fennmaradt, mely elnevezése a „delicta Privata” volt.

A közbűncselekmények tekintetében, ahogyan az állam folyamatos átalakuláson és fejlődésen ment keresztül, megjelentek a hivatalnokok, kik az egyébként egyre bővülő közbűncselekmények miatt a vádképviselői terhet magukra vállalták”Mindennek köszönhetően a napjainkban is ismert officialitás, azaz a hivatalbóliség elve megjelent és követendő alapelveként. A hivatalbóliség elve nem csupán az eljárások megindítását egyszerűsítette le, de ezzel korlátot állított az általános állampolgári vádjoggal szemben is.¹⁹

Összességében elmondható, hogy a büntetőjog közjogi jellegének fejlődése és kardinális szereppel történő felruházása elősegítette, úgy is fogalmazhatunk, hogy kiépítette az officialitás elvének megjelenéséhez vezető utat. Ezen elv szerepvállalásának köszönhetően az igazságszolgáltatásban, tehát a büntetőjogi felelősségre vonásban közreműködő szervek tudomásukra jutott, közvérdra üldözendő bűncselekmények vonatkozásában hivatalból megindították a büntetőeljárást.²⁰

A közvádlói pozíció megjelenése magával hozta a magánvádlói pozíció megkérdőjeleződését. Így az egyik lényeges és eldöntendő kérdés abban nyilvánult meg, hogy a közvádlói szerepkört betöltő egyéneken kívül mások is szerepet vállalhatnak-e a vádlói jogosultság érvényesítése tekintetében.

A közvádmónopólium alakulása a kontinentális vádképviselői rendszerekben mindig is rendhagyó módon alakult. Ezen rendszerekben megfigyelhető, hogy míg a történelmi fejlődés során eszközölt fejlődéseket folyamatosan implementálták a büntetőeljárás jogrendszerébe, addig ezzel párhuzamosan a magánszemélyek szerepvállalását sem zárták ki a vádlói feladatok ellátásából. Mindezekből következik, hogy ezen jogrendszerek elismerték a sértett általi vádképviselőt, vagyis a magánvád intézményét védelmezték a fejlődés okozta reformok közepette is.

4. A vádképviselő alakulása hazánkban

4. 1. A közvérdra üldözendő bűncselekmények során kialakult közvád előtti fejlődési szakaszok

Ahogyan az általánosságban a kutatás legelején bevezetésre került, ezen megállapítás a magyar jog vonatkozásában is megállja a helyét, miszerint a sértett számára az őt ért sérelemért történő elégtétel eszközéül a magánbosszú, a magánharc, majd pedig ezeket követően a nemzetiségi bosszú állt rendelkezésre.

A hazai jogtörténeti fejlődés tekintetében is megemlíthetjük a compositio elvének megjelenését, melynek realizálódása I. István idejére tehető. A kardinális reformokat megelőzően a büntetőjogban meghatározó szerepet töltött be a sértett habitusa, mely nem

¹⁷ Uo.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Uo.

²⁰ FARKAS Ákos – RÓTH Erika: A büntetőeljárás, Wolters Kluwer, Budapest, 2018., 94.

csupán az elkövető felelősségre vonásának esetén, hanem esetenként a büntetés megváltásának lehetőségénél is döntő fontosságú volt.

A büntetőjog közjogi jellegének kardinális szereppel történő felruházása, valamint a hivatalból történő eljárás megjelenése elősegítette a bűncselekmények két kategóriára történő csoportosulását, melyek a köz- illetve a magánbűncselekmények. Az elkülönülést követően alakultak ki többek között a főmagánvád, az ügyészi közvád és a pótmagánvád, ugyanakkor a magánvád jogintézményét illetően annak két formáját törvényi szinten először a Bp. szabályozta.

5. Az 1896. évi XXXIII. törvénycikk a bűnvádi perrendtartásról (a továbbiakban: Bp.) alapján törvényi szinten eszközölt szabályozás a pótmagánvád vonatkozásában

A pótmagánvád jogintézményének relevanciájában, úgy, mint az összes többi jogintézményt illetően a Bp. kifejezésre juttatta a legalitás elvét, mely során a nulladik lépésként, főszabály szerint az ügyészség által megvalósított vádemelés alapozta meg az eljárást.

A további vizsgálódást megelőzve fontos, hogy a legalitás elve – mely egy nagyon lényeges alapelv – részletesebb ismertetésre kerüljön. Maga a legalitás elve, más néven a törvényesség elve a büntetőjogban és így a büntetőeljárás jogban is a jogbiztonság egyik garanciájaként jelenik meg. A történelmi fejlődés vonatkozásában a legalitás elvének eredete a *nullum crimen sine lege* és a *nulla poena sine lege* elvek kialakulásáig vezethető vissza.²¹ Mindazon túl, hogy ezen alapelv az eljárást és magát a jogágot is szabályozás alá hajtotta, az állampolgárok vonatkozásában pedig a szabadság garanciáját jelentette. Ezen szabadságot jelentő garancia a bírói, valamint az államhatalom vonatkozásában jelent meg.

A legalitás elvének értelmében bűncselekménynek csak azon cselekmény tekinthető, amit annak elkövetése esetén annak nyilvánítottak. Ugyan ezen elv követendő a büntetés vonatkozásában, mely alapján az elkövetővel szemben csak olyan büntetés alkalmazható, melyet a törvény a bűncselekmény megvalósítása esetén annak elkövetése előtt előírt.²²

Fontos kiemelni, hogy a Bp., mely a korábbiakban is említésre került, már nem alkalmazta a történelmi fejlődés során előtérbe kerülő vádmonopólium elvét, mely úgyszintén az állam hatalmát hivatott biztosítani a büntetőhatalom terén. Mindezen vádmonopólium ejtése azon szabályozásban nyilvánult meg, miszerint a vádnak az akkori királyi ügyészség nem kizárólagos képviselőjeként volt számontartva.

A Bp. a magánvád két fajtáját ismerte és különítette el egymástól, melyek a pótmagánvád és a főmagánvád voltak. Számunkra ezen kutatás keretei között a pótmagánvádat érintő IV. fejezet lesz az irányadó, mely az ezen jogintézményre vonatkozó szabályozásokat hivatott rögzíteni és rendszerezni.

„A Bp. a pótmagánvádat, mint szubszidiárius vádat a magánvád egyik nemeként határozta meg. A tv. feljogosítja a sértettet, hogy meghatározott esetekben – mint pótmagánvádló - a vád képviselőt átvegye. Teszi ezt azért, hogy”²³ „a kir. ügyészség tagjainak tévedése meg ne kösse a bíróság kezét...”²⁴

A pótmagánvád esetében annak alkalmazására a közvadás ügyek vonatkozásában kerülhetett sor, ám ennek is korlátot szabott bizonyos esetekben a Bp. A korlátot bizonyos

²¹ CSEMÁNÉ Váradi Erika, GÖRGÉNYI Ilona, GULA József, HORVÁTH Tibor, JACSÓ Judit, LÉVAY Miklós, SÁNTHA Ferenc: Magyar Büntetőjog. Általános rész. Complex-Wolters Kluwer, Budapest, 2012. 66.

²² Uo.

²³ KISS i.m. 169.

²⁴ Az 1892-97. évi Országgyűlés negyedik ülészakájában a Képviselőház elé terjesztett Bűnvádi Perrendtartás törvényjavaslatának indokolása.1985. 44.

esetkörök, illetve ügycsoportok kizárása jelentette. A pótmagánvád intézménye ezen időszak vonatkozásában már tökéletesen megfelelt funkcióját tekintve a napjainkban is használt pótmagánvád intézményének, miszerint pótmagánvádlóként a sértett léphetett fel a közvádoló helyett abban az esetben, ha a vád képviseltét a közvádoló pozícióban eljáró jogosult megtagadta vagy esetleg a vádat ejtette. A pótmagánvád érvényesülése esetén a sértett számára bizonyos korlátokat muszáj volt megfogalmazni törvényi szinten. Így a pótmagánvádló csak korlátozottan volt képes az ügyész jogait gyakorolni. Ilyen korlátot figyelhetünk meg például a közvetlen idézés tekintetében, melyre a pótmagánvádló nem volt jogosult.

Igaz, hogy a Bp. rögzítette a sértettnek az eljárás átvételére vonatkozó jogosultságát, ugyanakkor ezen procedúrát részleteibe menően nem rögzítette. egyetlen egy ponton azonban kiemelte a Bp. a vádatvétel feltételeként, hogy a sértettnek be kell jelentenie, hogy a vád képviselét a továbbiakban át kívánja venni. Miután a sértett bejelentette a vád átvételére vonatkozó szándékát, a továbbiakban megjelenési kötelezettség terhelté ezen sértettet. A megjelenési kötelezettség kardinális szerepet játszott a járásbíróóságok előtt, hiszen, ha mégsem jelent meg a sértett, akkor azt a vádtól való elállásnak lehetett tekinteni.

Összességében konklúzióként elmondható, hogy a Bp. által eszközölt rendszerezett szabályozásnak köszönhetően a pótmagánvád jogintézményének tekintetében a jogi gondolkodás és fejlődés egy fejlett elméleti megalapozással lett gazdagabb, mely a későbbiekben nagy mértékben hozzá járult a hatályos szabályozás fejlődéséhez.²⁵

5.1. A pótmagánvadás eljárást jelenlegi szabályozásának ismertetése és áttekintése

A kutatás ezen szegmensét érintve a pótmagánvadás eljárás elmei és annak részvevői kerülnek ismertetésre többek között.

Ahogy az az előzőekben a történeti rész ismertetése során is gyakran kiemelésre került, a pótmagánvadás eljárást illetően kardinális szerepet tölt be a sértett. Mielőtt még ezen kardinális szerepet elemeire bontanánk a sértett fogalmát szükséges meghatározni és ismertetni.

A szabatosan megfogalmazott jogi meghatározással éve a sértett az a természetes vagy jogi személy, akinek vagy amelynek jogát vagy jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyezteti.²⁶

A sértettet ért sérelem tekintetében is a jogirodalom számos változást vezetett be a korábbiakhoz képest. Elsőként az 1998. évi Be.-t érdemes kiemelnünk, hiszen ennek köszönhetően nem csupán természetes személy lehetett a sértetti pozícióban ugyanis ennek értelmében a nem természetes személyek is bekerültek a sértetti körbe.

Másodjára pedig a 2017. évi Be.-t érdemes megemlítenünk, mely egyértelműsítette a sértettet ért közvetlen sérelem jelentőségét és szükségességét.

„A sértett fogalma alapján a jogos érdek sérelmére történő utalással a jogalkotó szélesebben határozza meg a sértettek körét, mint az anyagi jog. Ennek az az oka, hogy olyan bűncselekmények esetén is lehetőség legyen a sértett fellépésére, amelyek nem tartalmazzak eredményt és a védett jogi tárgyuk is általánosan meghatározott.”²⁷

Természetesen meg kell említenünk az állam helyzetét is. Az államelméletben lehet sértetti pozícióban, amennyiben a bűncselekmény védett jogi tárgya az állam vagy esetleg állami tevékenység. Ezen eset során az állam a sértetti jogosultságokat az állami hatóságokon keresztül fogja érvényesíteni, mely ezen esetben az ügyészség.

²⁵ FEDOR i.m. 19.

²⁶ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról.

²⁷ BÉKÉS Ádám, A sértett. In: Kommentár a büntetőeljárásról, I. kötet. (főszerk.: Polt Péter), Wolters Kluwer-Budapest, 2018., 168.

A pótmagánvád jogintézményének érvényesülése érdekében muszáj az ügyészségnek a sértettet késedelem nélkül tájékoztatni.

6. Ki a pótmagánvádló?

„A 2017. évi Be. külön fejezetben helyezte el a pótmagánvádló fogalmának meghatározását és a pótmagánvádas eljárás - mint külön eljárás - részletszabályait.”²⁸ Mindezek alapján a pótmagánvádló definiálása a következőképpen alakul a törvény szövegezése alapján: „A pótmagánvádló az a sértett, aki vagy amely az e törvényben meghatározott esetekben közbűrtárgy üldözendő bűncselekmény miatt a vádat képviseli.”²⁹

Fontos továbbá elmondanunk, hogy a pótmagánvádló nem minden esetben a sértett maga. Lényegében a pótmagánvádló a sértetti csoporton, illetve elkülönítésen belül egyfajta alcsoportként is számontartható. A konklúzió mindezen következtetések levonásából azon tényező, miszerint a sértettre irányadó szabályozást és rendelkezéseket a pótmagánvádlóra is alkalmazni kell.

Mint, ahogyan az az előzőekben ismertetésre került a pótmagánvádló fogalmának tekintetében, elmondható, hogy bár nagyon közeli kapcsolatban áll a sértett fogalmával és a sértetti csoportban történő elhelyezés tekintetében, bár nem összetévesztendő azzal. A különbség lényegében a pozíció realizálódásában rejlik, ugyanis ahhoz, hogy valaki pótmagánvádlói pozícióba kerülhessen, a törvény meghatározott követelményeket támaszt. Ezen pozícióba való lépéshez szükséges feltételként meghatározza a törvény, hogy az ügyészség a vád képviselétét megszüntesse vagy esetleg ejtse a vádat. Ezen előbb említett helyzet lényegében az első feltétel. A második és egyben kardinális szerepet kapó feltétel az ügyészség által történő azonnali értesítés a sértett felé. Az azonnali értesítés nyilván lényeges elemként jelenik meg, hiszen ahhoz, hogy a sértett a vád képviseltét képes legyen átvenni, tájékozódnia kell az ügy állásáról, amint az lehetséges.

A harmadik kevésbé lényeges feltétel, mely csupán a pótmagánvádló habitusán múlik a szándék, azaz ebben az esetben kizárólag a pótmagánvádlón múlik, hogy a vádat kívánja-e a későbbiekben közvetlenül képviselni és a pótmagánvádlói jogosultságokat gyakorolni.

Alapvetően ezen feltételekből is megállapítható a pótmagánvád jogintézmény garanciális szerepvállalása, mely engedi a pótmagánvádló vonatkozásában, hogy a véd képviselétét és ezzel az érdekérvényesítést saját kezébe vegy, majd azt közvetlenül a bíróságon érvényesíthesse.

A törvénykönyvben nevesített pótmagánvádló jogintézményt érintő rész, illetve rendelkezés 2021. január 1.-től lényeges módosításon esett át, mely realizálódása további bekezdéssel történő kibővítés formájában valósult meg. Ezen bekezdés:

„Ha a pótmagánvádló tartós, súlyos betegsége miatt nem képes személyes megjelenési kötelezettségének eleget tenni, helyébe törvényes képviselője vagy meghatalmazott képviselője léphet. Ha a pótmagánvádlónak nincs törvényes vagy meghatalmazott képviselője, akkor a bíróság felhívja a magánvádlót, hogy a felhívás kézbesítésétől számított egy hónapon belül gondoskodjon a képviselétről.”³⁰

A módosítás megalkotása során érzékelhető a jogalkotói szándékban rejlő méltányosság. A reform lényegében a pótmagánvádlói pozícióban lévő sértettet hivatott előnyösebb pozícióba helyezni bizonyos feltételek megvalósulása esetén. A törvény által nevesített esetek többek között: tartós, súlyos betegség esetén való távollét. Ilyen esetekben a

²⁸ BÉKÉS: A sértett...i.m.,179.

²⁹ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról.

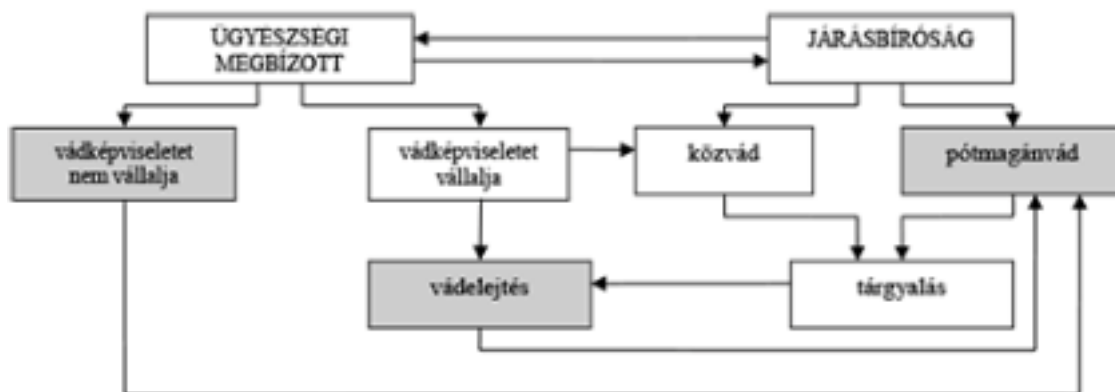
³⁰ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról.

jogalkotó biztosította a pótmagánvádló számára, hogy helyette a vád képviseletét a törvény által meghatározott és nevesített személyi kör vegye át.

Erre jogosultak többek között a pótmagánvádló törvényes képviselője vagy általa meghatalmazott más személy, illetve, ha ezen előbb említett két lehetőség nem áll rendelkezésre, a bíróság biztosít a pótmagánvádló számára 1 hónapot a felhívástól számítva, mely időtartam alatt a vád további képviseletéről gondoskodhat. A harmadik bekezdés pedig az opcionalitást hivatott hangsúlyozni, miszerint, ha a pótmagánvádlói pozícióba lépő személy nem kíván ezen jogával élni, úgy a nem megjelenés esetén, valamint, ha nem intézkedik további képviseletről az eljárás ipso iure megszűnik és a jogok gyakorlásának lehetősége is elvész. Ennek bővebb értelmezése során elmondható, hogy a személyes megjelenés mellőzése esetén a vádat visszavontnak kell tekinteni, mellyel lényegében a jogalkotó a sértetti szándékra reflektál, miszerint a jogosult az érdekeit biztosító jogokkal és az azt vélelmező eljárással nem kíván a továbbiakban élni.

Összességében elmondható ezen jogintézményről, hogy a pótmagánvádló, azaz lényegében a sértett az ügyész helyébe lép, miután az ügyész az eljárásból kilépett. A sértett ilyenkor nyeri el pótmagánvádlói minőségét. Az ügyészi minőség, illetve az ügyész helyébe való lépés elsősorban félrevezethető lehet, ám ez koránt sem jelenti az, hogy a pótmagánvádló ugyan azokat a jogokat gyakorolhatná, mint az ügyész. Természetesen vannak korlátok, melyeket törvény kodifikál. Lényegében hasonló jogosítványokkal rendelkezik a pótmagánvádló, ugyanakkor az ügyészségre és az ügyészre vonatkozó jogszabályok összessége nem irányadó a pótmagánvádló esetében.

A pótmagánvád jogintézményének vizsgálatát a jogrendszerben történő elhelyezkedésének és létjogosultságának értelmezését elősegítő ábrával fejeznék be.

1. ábra: A pótmagánvád realizálása a gyakorlatban

Összegzés

A pótmagánvád és a pótmagánvádló tekintetében elmondható, hogy a hatóság által meghozott döntés nem minden esetben nyeri el a sértett tetszését. Ezen nem tetszés többféleképpen alakulhat ki a közvádra üldözendő bűncselekmények kapcsán, mint például feljelentés elutasítása, a nyomozás megszüntetése vagy a vádemelés részbeni mellőzése, illetve a leggyakoribb eset a vádejtés is ezen következményt vonja maga után.³¹ Mindezen esetek gyakorlatban történő megjelenésének orvoslására jött létre a pótmagánvád jogintézménye, mely biztosítja a sértett számára, hogy a közvádlói pozícióba személyesen léphessen, valamint ahogyan az a korábbiakban említésre került annak jogait részben élvezze.

³¹ FARKAS Ákos – RÓTH Erika: A büntetőeljárás. Negyedik, átdolgozott kiadás. Wolters Kluwer-Budapest, 2018., 600-603.